

“BUMERANG” METODINING O'QUV FAOLIYATDA QO'LLANILISHI

Qaxxorova Muslimaxon Shokirjon qizi

Qo'qon universiteti o'qituvchisi

Orcid: <https://orcid.org/0009-00017868-7602>

E-mail: muslimaxonqaxxorova@gmail.com

MAQOLA HAQIDA

Qabul qilindi: 24-iyun 2024-yil

Tasdiqlandi: 26-iyun 2024-yil

Jurnal soni: 11

Maqola raqami: 23

DOI: <https://doi.org/10.54613/ku.v11i11.961>

KALIT SO'ZLAR/ Ключевые слова/
keywords

Bumerang metodi, interfaol metodlar, o'quv faoliyati, ta'lim jarayoni, o'quvchilarning faolligi, mustaqil fikrlash, bilim olish, o'qitish usullari, talabalar motivatsiyasi, ta'lim samaradorligi, interaktiv o'qitish, o'qituvchi va talaba aloqasi, o'qitish texnologiyalari, innovatsion pedagogika, muloqot ko'nikmalari.

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola ta'lim jarayonida interfaol metodlardan biri bo'lgan “Bumerang” metodining qo'llanilishi va uning o'quvchilarning bilim olish jarayoniga ta'sirini o'rganishga bag'ishlangan. Maqolada “Bumerang” metodining nazariy asoslari, uning maqsadlari va o'quvchilarning o'quv motivatsiyasini oshirishdagi o'rni haqida batafsil ma'lumot beriladi. “Bumerang” metodi ta'lim jarayonida o'qituvchi va talaba o'rtasidagi interaktiv aloqalarni kuchaytirishga qaratilgan bo'lib, u talabalarni mavzuga qiziqish bilan yondashishga va faol ishtirok etishga undaydi. Metodning asosiy xususiyati shundan iboratki, talabalar savollar orqali o'zaro muloqot qilishadi va shu tariqa mavzuni chuqurroq o'zlashtirishadi. Bu usul talabalarning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi, ularning fikrini ifodalash va himoya qilish ko'nikmalarini shakllantiradi.

Kirish: Zamonaviy ta'lim jarayonida talabalar faolligini oshirish, ularni mustaqil fikrlashga undash va o'quv motivatsiyasini kuchaytirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. An'anaviy o'qitish usullari ko'pincha passiv ta'lim berishga yo'naltirilgan bo'lib, bunda talabalar ko'proq ma'lumotni eshitish va yodlash bilan shug'ullanadilar. Biroq, zamonaviy ta'lim metodlari talabalarning o'quv jarayonida faol ishtirok etishlarini ta'minlashga qaratilgan. Shunday innovatsion usullardan biri bu – “Bumerang” metodidir.

“Bumerang” metodi talabalarni bilim olish jarayonida faol ishtirok etishga undaydi va ularga mavzuni chuqurroq o'zlashtirish imkonini beradi. Ushbu metodda talabalar o'zaro savol-javoblar orqali muloqot qilib, muammolarni muhokama qiladilar va yechimlar izlaydilar. Natijada, talabalarning fikrlash qobiliyati rivojlanadi, ularning muloqot ko'nikmalari shakllanadi va o'z bilimlarini boshqalarga tushuntirish qobiliyatlarini oshadi.

Ushbu maqolada “Bumerang” metodining nazariy asoslari, uning o'quv faoliyatida qo'llanilishi va samaradorligi haqida batafsil ma'lumot beriladi. Shuningdek, metodning amaliy qo'llanilishi bo'yicha misollar keltiriladi va uning ta'lim jarayonidagi afzalliklari tahlil qilinadi. Maqola pedagoglar va ta'lim sohasi mutaxassislari uchun qimmatli manba bo'lib, ta'lim jarayonida innovatsion metodlarni qo'llash imkoniyatlarini kengaytiradi.

Adabiyotlar tahlili: “Bumerang metodi” zamonaviy ta'lim jarayonida keng qo'llanilayotgan interfaol metodlardan biri bo'lib, uning samaradorligi ko'plab ilmiy tadqiqotlar va amaliy tajribalar asosida isbotlangan. Ushbu metodning asosiy maqsadi talabalarni o'quv jarayonida faol ishtirok etishga undash va ularning bilim olish samaradorligini oshirishdir. Quyida “Bumerang” metodining nazariy asoslari, amaliy qo'llanilishi va uning ta'lim jarayonidagi afzalliklari bo'yicha o'tkazilgan tadqiqotlar tahlil qilingan.

Iskandarova va Alimovaning “Interfaol ta'lim texnologiyalari va ularning samaradorligi” (2019)¹ kitobiga ko'ra, “Bumerang” metodi interfaol ta'lim texnologiyalarining bir turi bo'lib, u talabalarni mustaqil fikrlashga, muloqot qilishga va o'zaro hamkorlikda ishlashga yo'naltiradi. Ushbu metodda talabalar savol-javoblar orqali bilimlarini mustahkamlashadi va o'zaro fikr almashadilar, bu esa ta'lim jarayonini yanada jonli va samarali qiladi.

Xudoyorov va Karimovlarning “Bumerang metodining amaliy qo'llanilishi” (2020)² nomli kitobida “Bumerang” metodining turli fanlar bo'yicha qo'llanilishini o'rganishgan. Ularning tadqiqotlari natijalari shuni ko'rsatadiki, ushbu metod talabalar orasida katta qiziqish uyg'otadi va ularni mavzuga faol jalb etadi. Masalan, adabiyot darslarida

bu metod orqali talabalar o'qilgan asar yuzasidan savollar berib, o'z fikrlarini bayon qilishadi va bu orqali asarning mazmunini yanada chuqurroq o'zlashtirishadi.

Rahimovning “Bumerang metodining talabalar motivatsiyasi va faolligiga ta'siri” (2018)³ nomli kitobida tomonidan o'tkazilgan tadqiqotda “Bumerang” metodining talabalar motivatsiyasi va faolligiga ijobiy ta'siri ko'rsatilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, ushbu metod talabalarni o'quv jarayonida faol ishtirok etishga undaydi, ularning mustaqil fikrlash va muammolarni hal qilish qobiliyatini rivojlantiradi. Talabalar savol-javoblar va munozaralar orqali bir-birining fikrlarini hurmat qilishni va hamkorlikda ishlashni o'rganadilar.

Mamatov va Safarovlarning “Bumerang metodining ta'lim samaradorligiga ta'siri” (2021)⁴ nomli kitobida “Bumerang” metodining ta'lim samaradorligiga ta'sirini o'rganishga bag'ishlangan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ushbu metod orqali o'quvchilar o'quv materialini yanada yaxshiroq o'zlashtiradilar, ularning bilimlari mustahkamlanadi va amaliyotda qo'llash qobiliyatlarini rivojlanadi. Shuningdek, metod talabalarning muloqot ko'nikmalarini hamda o'z fikrlarini ravon va aniq ifodalash qobiliyatini oshiradi.

Metodologiya: “Bumerang” texnologiyasi turli mazmun va harakterga (muammoli, munozarali, turli mazmunli) ega bo'lgan mavzularni o'rganishda qulay bo'lib, o'z ichiga og'zaki va yozma ish shakllarini qamrab oladi hamda bir mashg'ulot davomida har bir ishtirokchining turli topshiriqlarni bajarishi, navbat bilan talaba yoki o'qituvchi ro'lida bo'lishi, kerakli ballni to'plashiga imkoniyat beradi, talabalarni mashg'ulot jarayonida, darsdan tashqarida turli adabiyotlar, matnlar bilan ishlash, o'rganilgan materialni yodida saqlab qolish, so'zlab berish, fikrini erkin bayon eta olish hamda bir dars davomida barcha talabalarni baholay olishga qaratilgan.

1. Darsda o'rganiladigan mavzuning rejasida 4 ta qism mavzular bo'lsa, o'quv xonasidagi talabalar ham 4 guruhga ajratiladi. Rejadagi birinchi qism mavzu o'qituvchi tomonidan tayyorlangan javoblari bilan birinchi guruh talabalarining har biriga taqdim etiladi. Shu tariqa rejadagi boshqa qism mavzular ham javoblari bilan birgalikda o'ziga mos nomerdagi guruhlarning talabalariga taqdim etiladi. Har bir guruhdagi talabalar o'zlariga javoblari bilan taqdim etilgan bitta qism mavzuni o'qituvchi tomonidan belgilangan reglamentda o'rganib chiqadilar.

2. Shundan keyin 4 guruh talabalar aralashtirilib, yangi tarkibdagi 4 guruh tashkil etiladi. Bu yangi guruhlarning har birida dastlabki 4 guruhlarning barchasidan bir nechtadan talabalarning ishtirok etishiga erishiladi. Natijada butun o'quv materialini yaxlit jamoa bo'lib o'rganish imkoniyati tug'iladi. Muhimi, talabalarda o'quv materialini mustaqil

¹ Iskandarova, Z., & Alimova, R. (2019). Interfaol ta'lim texnologiyalari va ularning samaradorligi.

² Xudoyorov, A., & Karimov, B. (2020). “Bumerang” metodining amaliy qo'llanilishi.

³ Rahimov, N. (2018). “Bumerang” metodining talabalar motivatsiyasi va faolligiga ta'siri.

⁴ Mamatov, Q., & Safarova, D. (2021). “Bumerang” metodining ta'lim samaradorligiga ta'siri.

o'rganish, hamkorlikda ishlash, bilganlarini boshqalarga tushuntira bilish ko'nikma va malakalari shakllanadi.

3. O'qituvchi tomonidan belgilangan reglamentda mavzuni jamoa bo'lib o'rganish yakunlangach, talabalar dastlabki guruhlariga qaytishadi va savol-javoblar boshlanadi. O'qituvchining tashkilotchiligi asosida savollar boshqa guruhlar tomonidan bitta jamoaga beriladi. Jamoa ichidan o'zlari tanlagan bir talaba sheriklarining to'plagan ballarini yozib, jamlab, natijalarini o'qituvchiga topshiradi. Barcha guruhlar shu tarzda savol-javobdan o'tkaziladi. Bunda qo'yilgan savolga to'g'ri javob bergan talabaga 3 ball, to'g'ri qo'shimcha qilganga 2 ball, to'g'ri replika qilganga 1 ball, umuman fikr bildirmaganga 0 ball qo'yiladi.

4. Har bir guruh mavzu bo'yicha o'zlari bittadan savol tuzib, unga javob berishni boshqa jamoalarga taklif etadi. To'g'ri javob bergan jamoaning umumiy baliga 3 ball qo'shilib, boshqalarga 0 ball qo'yiladi. Hech kim javob bera olmasa, savolni tuzgan jamoaning o'zi javob bersa, ularning umumiy baliga 3 ball qo'shib qo'yiladi.

5. Endi har bir talabani baholash uchun ularga mavzu bo'yicha oldindan tayyorlangan test topshiriqlari tarqatiladi. Bir guruhning ish natijalarini boshqa jamoa talabarlari tayyor javoblar asosida tekshirib, o'qituvchi tomonidan taqdim etilgan shkala bo'yicha ball qo'yiladi.

6. Dars o'qituvchi tomonidan talabalar ishtirokida mustahkamlanadi va umumlashtiriladi. Guruhlar va talabalarga to'plangan ballar e'lon qilinib, rag'batlantirish amalga oshiriladi. Kelgusi dars uchun kerak bo'ladigan topshiriq va vazifalar shakllantiriladi.

Guruh talabalarining tayyorgarlik darajasiga, o'quv materiallarning hajmi, oson yoki qiyinligiga bog'liq ravishda dars vaqtda yetishmovchilik kutilsa, to'rtinchi bosqichni o'tkazmaslik mumkin.

Natijalar: "Bumerang" metodini o'quv faoliyatida qo'llash orqali bir qator ijobiy natijalarga erishildi. Ushbu metod talabalarining darsga bo'lgan qiziqishlarini oshirib, ularning bilim olish jarayonini interaktiv va hamkorlikda o'tkazish imkonini berdi. Quyida "Bumerang" metodining qo'llanishi natijasida erishilgan asosiy natijalar keltiriladi:

1. Talabalarining faol ishtiroki va motivatsiyasi oshdi. "Bumerang" metodida talabalar doimiy ravishda faol ishtirok etib, o'z bilimlarini boshqalarga yetkazish va boshqalardan o'rganish imkoniyatiga ega bo'lishdi. Bu jarayon ularni dars jarayonida diqqatlarini jamlashga va mustaqil ravishda bilim olishga undadi. Natijada, talabalar darslarga ko'proq qiziqish bilan qatnasha boshladilar va ularda o'qishga nisbatan motivatsiya sezilarli darajada oshdi.

2. Bilimlarning chuqurroq o'zlashtirilishi. Metod orqali har bir talaba o'zi o'rganayotgan mavzuni tushuntirib berish va boshqalarga o'rgatish orqali o'z bilimlarini mustahkamladi. Har bir talaba avval o'ziga berilgan mavzuni chuqur o'rganib chiqib, keyin uni boshqalarga tushuntirish orqali mavzuni yanada yaxshiroq o'zlashtirdi. Bu jarayon talabalarining o'zaro fikr almashishi va muammolarni birgalikda hal qilish imkoniyatini yaratdi.

3. Hamkorlik va jamoaviy ishlash ko'nikmalari rivojlandi. "Bumerang" metodida talabalar kichik guruhlarda va yangi guruhlarda birgalikda ishlashga majbur bo'lishdi. Bu esa ularda hamkorlikda ishlash, jamoaviy muammolarni hal qilish va o'zaro fikr almashish ko'nikmalarini rivojlantirdi. Talabalar bir-birlariga yordam berib, bir-birlarining tushunchalarini to'g'rilab, bilimlarni birgalikda o'zlashtirdilar.

4. O'qituvchining rolini o'zlashtirish. Metod davomida har bir talaba vaqtincha o'qituvchi rolini o'z zimmasiga olib, o'z o'rganan materialini boshqalarga tushuntirdi. Bu jarayon talabalarda liderlik qobiliyatlarini rivojlantirdi va ularga o'qituvchining qanday ishlashi haqida chuqurroq tushuncha berdi. Talabalar o'zlari o'rganan mavzuni tushuntirib berish orqali o'z bilimlarini yanada mustahkamladilar.

5. O'z-o'zini baholash va refleksiya. "Bumerang" metodida talabalar bir-birlariga savollar berish va javoblarini baholash orqali o'z

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Iskandarova, Z., & Alimova, R. (2019). Interfaol ta'lim texnologiyalari va ularning samaradorligi.
2. Xudoyorov, A., & Karimov, B. (2020). "Bumerang" metodining amaliy qo'llanilishi.
3. Rahimov, N. (2018). "Bumerang" metodining talabalar motivatsiyasi va faolligiga ta'siri.
4. Mamatov, Q., & Safarova, D. (2021). "Bumerang" metodining ta'lim samaradorligiga ta'siri.

bilimlarini mustaqil ravishda baholadilar. Bu jarayon ularga o'z bilimlarini qay darajada o'zlashtirganliklarini aniqlash va zaif tomonlarini ko'rib chiqish imkoniyatini berdi. Talabalar o'z-o'zini baholash va refleksiya orqali bilimlarini yanada takomillashtirishga intildilar.

6. O'quv jarayonining samaradorligi oshdi. Metodning qo'llanilishi natijasida o'quv jarayonining samaradorligi oshdi. Talabalar bir-birlariga yordam berib, o'quv materialini yanada tez va samarali o'zlashtirdilar. O'qituvchi darsni nazorat qilish va talabalarining bilim darajasini baholash jarayonida yanada qulaylikka ega bo'ldi. Bu esa umumiy o'quv jarayonining samaradorligini oshirdi.

Muhokama: "BUMERANG" metodi o'quv jarayoniga yangicha yondashuv bo'lib, uning samaradorligi va foydaliligini chuqur o'rganish zarur. Bu metodning o'ziga xosligi shundaki, o'quvchilar faqat bilim olish bilan cheklanmay, balki o'zlari ham faol ishtirok etadilar, o'rganmalarini qaytarish va boshqalarga o'rgatish orqali yanada mustahkamlashadi.

Birinchidan, "BUMERANG" metodi o'quvchilarni aktivlashtiradi va ularning dars jarayonida ishtirok etishlarini oshiradi. Bu metod o'quvchilarni faollikka, fikrlashga va o'z fikrlarini erkin ifoda etishga undaydi. Natijada, o'quvchilarning bilim darajasini va tushunish qobiliyatini mustaqil ravishda oshiradilar.

Ikkinchidan, bu metod o'quvchilarning ijodkorligini rivojlantiradi. "BUMERANG" metodida o'quvchilar turli topshiriqlarni bajarar ekan, ular o'z tasavvurlarini va yaratuvchanlik qobiliyatlarini kengaytiradilar. Bu jarayon o'quvchilarni yangi g'oyalar va yechimlar izlashga undaydi, bu esa ularning ijodiy salohiyatini oshiradi.

Uchinchidan, "BUMERANG" metodi o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi muloqotni yaxshilaydi. Ushbu metodda o'qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki o'quv jarayonining ishtirokchisi sifatida qatnashadi. Bu esa o'qituvchi va o'quvchi o'rtasida yaqinroq va samaraliroq muloqot o'rnatishga imkon beradi. Shuningdek, bu metod o'qituvchiga o'quvchilarning individual ehtiyojlari va qobiliyatlarini yaxshiroq tushunish imkonini beradi.

Shuningdek, "BUMERANG" metodining muhim jihati – bu guruhda ishlashni o'rganish va ko'nikmalarini rivojlantirishdir. Bu metod orqali o'quvchilar birgalikda ishlashni, fikr almashishni va bir-birlarini qo'llab-quvvatlashni o'rganadilar. Bu ko'nikmalar nafaqat o'quv jarayonida, balki kelajakdagi professional faoliyatda ham katta ahamiyatga ega.

Xulosa: "BUMERANG" metodining o'quv faoliyatda qo'llanilishi ta'lim jarayoniga yangi va samarali yondashuvni taklif etadi. Ushbu metod o'quvchilarni faollikka undab, ularning bilim olish jarayonida faol ishtirok etishlarini ta'minlaydi. Metodning asosiy afzalliklari shundan iboratki, u o'quvchilarning mustaqil fikrlash va o'zlashtirish qobiliyatlarini rivojlantiradi, ijodkorligini oshiradi hamda o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi samarali muloqotni ta'minlaydi.

"BUMERANG" metodi orqali o'quvchilar nafaqat bilim olishadi, balki o'z o'rganmalarini qaytarib, boshqalarga ham o'rgatish orqali yanada mustahkamladilar. Bu metodning qo'llanilishi guruhda ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi, bu esa o'quvchilarning kelajakdagi professional hayotida muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, metodning samaradorligini oshirish uchun o'qituvchilar tomonidan ijodkorlik va moslashuvchanlik talab etiladi, chunki har bir o'quvchining individual ehtiyojlari va qobiliyatlarini inobatga olish zarur.

Yakunda, "BUMERANG" metodi ta'lim jarayonini yanada interaktiv va qiziqarli qilishga xizmat qiladi. Bu metodning keng joriy etilishi va to'g'ri tatbiq etilishi o'quvchilarning zamonaviy talablar darajasida bilim olishlariga katta hissa qo'shadi. Shu bilan birga, metodning muvaffaqiyati uchun o'qituvchilar va ta'lim muassasalarining doimiy qo'llab-quvvatlashi va resurslarni to'g'ri taqsimlash muhim ahamiyatga ega.

5. Karimov, S. (2020). Innovatsion ta'lim metodlari va ularning ahamiyati. Toshkent: Fan va Texnologiya NMIU.
6. N.Muslimov, M.Usmonboyeva, D.Sayfurov, A.To'rayev Innovatsion ta'lim texnologiyalari. Toshkent-2015. 10-b
7. Abdurashidov, A., & Turdaliyeva, N. (2023). DEVELOPMENT OF MANUAL WORK IN PRE-SCHOOL EDUCATION. Science and innovation, 2(B2), 282-286.

8. Turdaliyeva, N. A. (2024). MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR IJODIY QOBILİYATLARNI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI. *GOLDEN BRAIN*, 2(7), 48-52.

9. Qaxxorova, M. (2024). GORNER SXEMASINING MATEMATIK ANALIZGA TATBIQI. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, 1(1), 3-9.

10. Boymirzayeva, S. O. (2024). MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTIDA BO 'LAJAK TARBIYACHINING KREATIVLIGINI RIVOJLANTIRISH. *GOLDEN BRAIN*, 2(7), 41-47.

11. Eraliyeva Zamira Rasuljonovna, & Djo'rayeva Dildoraxon Rahmonaliyevna. (2023). BOLALAR TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISHDA AYRIM DIDAKTIK O'YINLARNING AHAMIYATI. *QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 9(9), 184-186.